

آئین‌های رزمی

نادر شاه افشار

مؤلف:

ناصر زنگنه

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۴۰۴

سرشناسه	زنگنه، ناصر، ۱۳۳۵
عنوان و نام پدیدآور	آئین‌های رزمی نادرشاه افشار/ ناصر زنگنه.
مشخصات نشر	تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	۳۴۶ ص. : مصور.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۵۱۰۷-۰۳-۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. [۳۴۱] - ۳۴۶.
موضوع	نادر افشار، شاه ایران، ۱۱۶۰-۱۱۰۰ ق.
موضوع	نادر افشار، شاه ایران، ۱۱۰۰ - ۱۱۶۰ ق. -- جنگ‌ها
موضوع	Nadir Afshar, Shah of Iran -- Wars
موضوع	ایران -- تاریخ -- افشاریان، ۱۱۴۸ - ۱۲۱۸ ق.
موضوع	Iran -- History -- Afsharids, 1735 - 1803
	ایران -- شاهان و فرمانروایان
	Iran -- Kings and rulers
شناسه افزوده	دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس
اطلاعات رکورد	فیا
کتابشناسی	

عنوان: آئین‌های رزمی نادرشاه افشار

مؤلف: ناصر زنگنه

صفحه آرایی: سبحان فرشادفر

طراح جلد: علیرضا اکبرپور

ناشر: دافوس

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۳۴۶ ص

نوبت چاپ: چاپ اول

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴

چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۳.۷۰۰.۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس

تلفن: ۶۶۴۷۰۴۸۶-۰۲۱، ۰۲۱-۶۶۴۱۴۱۹۱

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلف می‌باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

فهرست مطالب

فصل اول: بروز ناآرامی در دوره شاهسلطان حسین صفوی	۱۵
فرصت طلبی روس ها و عثمانی ها از اوضاع آشفته ایران	۲۰
فرجام کار محمود غلزایی	۲۲
اشرف غلزایی (افغانی) بر آریکه قدرت در اصفهان	۲۴
خودنمایی محمود سیستانی در شرق ایران	۲۵
فصل دوم: ظهور نادرقلی افشار	۲۷
اولین تجربه نادر در مبارزه با متجاوزان	۳۳
نادر در اندیشه تسلط بر مشهد	۳۴
نبردهای نادر با ملک محمود سیستانی	۴۰
حضور نادر در اردوی شاه تهماسب	۴۱
حضور نادر در هرات	۵۳
نبرد گام به گام نادر با اشرف غلزایی	۵۷
نبرد مهماندوست دامغان	۵۷
پایان ماجراجویی اشرف غلزایی	۶۸
فصل سوم: تقابل نادر با متجاوزین بیگانه و متمرдин داخلی	۷۳
رویارویی نادر با اشغالگران عثمانی	۷۴
تعقیب عثمانی ها در کرمانشاه	۷۸
نافرمانی آبدالی ها و تنبیه آنان	۸۴
شکست تهماسب دوم در جنگ با عثمانی	۸۸
خلع شاه تهماسب از سلطنت	۹۰
مرحله دوم نبردهای نادر با عثمانی	۹۳
اردو کشی نادر به بین النهرین	۹۳
عبور از دجله و محاصره بغداد	۹۵

۹۸	نبرد اول نادر با توپال عثمان پاشا
۱۰۴	مرحله سوم نبرد نادر با عثمانی
۱۰۷	نبرد سرنوشت ساز نادر با توپال عثمان پاشا
۱۱۵	معاهده صلح بغداد میان ایران و عثمانی
۱۱۷	شورش محمدخان بلوچ در جنوب ایران
۱۲۰	حضور نادر در قفقاز و داغستان
۱۲۴	نبرد تاریخی نادر با عثمانی ها در آخی کندی قفقاز و داغستان
۱۳۱	فصل چهارم: سقوط رسمی صفویه
۱۳۲	انتقال سلطنت از صفوی به افشار در دشت مغان
۱۳۴	شروط نادر برای پذیرفتن سلطنت
۱۳۶	نافرمانی علیمرادخان بختلاری از نادر
۱۳۷	بازگرداندن بحرین به قلمرو ایران
۱۳۹	قندهار، دژ مستحکم غلزایی های افغان
۱۴۹	فصل پنجم: نادر در راه هندوستان
۱۵۰	کابل، اولین گام جهت دار نادر در راه دهلی
۱۵۹	سقوط کابل
۱۶۳	جلال آباد، گام دوم نادر به سوی دهلی
۱۶۶	تنگه خیر، سومین گام نادر به سوی دهلی
۱۷۰	گذشتن از رودخانه های خروشان، گام چهارم نادر در راه دهلی
۱۷۷	از لاهور تا دهلی، گام پنجم نادر در جنگی سرنوشت ساز
۱۹۱	نبرد سرنوشت ساز در کرنال
۲۰۲	چگونگی حضور نادر شاه در دهلی
۲۰۵	غنائم نادرشاه از هند
۲۰۸	مراجعت نادرشاه از هند به ایران

۲۱۵	فصل ششم: حضور نادر در شرق و غرب دریای خزر
۲۱۶	نبردهای نادر در ترکستان
۲۲۰	خوارزم، زیر پای نیروهای نادر
۲۲۵	نادرشاه در مسیر داغستان
۲۲۶	موفقیت‌های ارزشمند نیروهای نادرشاه در داغستان
۲۲۷	سوء قصد به جان نادرشاه
۲۳۱	ایجاد فتنه در داغستان، بلخ و پاسخ به سلطان عثمانی
۲۳۳	پایانی بر جنگ‌های نادرشاه افشار با عثمانی
۲۳۸	شورش در شیروان و دربند
۲۴۱	نافرمانی تقی خان، فرمانروای استان فارس
۲۴۲	ایجاد ناامنی و شورش در گرگان
۲۴۳	نادرشاه و معضل ناامنی در داغستان
۲۴۳	نبرد سرنوشت ساز نادرشاه با سلطان عثمانی
۲۴۵	نبرد مراد تپه و پیروزی ارتش ایران
۲۴۷	مراجعت نادرشاه از قفقاز
۲۴۸	پاسخ مثبت سلطان عثمانی به پیشنهاد نادرشاه
۲۴۹	سرانجام کار نادرشاه و پیامدهای آن
۲۵۱	فصل هفتم: توطئه از میان برداشتن نادر در قوچان
۲۵۲	قتل نادرشاه افشار
۲۵۳	تفرقه در میان فرماندهان نادرشاه و قتل فرزندان او
۲۵۵	سرنوشت افراد باقی مانده از خاندان افشار
۲۵۶	سرانجام شاهرخ میرزا و افشاریان

فصل هشتم: تحلیل تکنیک‌ها و تاکتیک‌های جنگی نادر ۲۵۹

برشماری ویژگی‌ها، شگردها و تکنیک‌های نادر در میادین نبرد و هنگام مواجهه با دشمنان ۲۶۰

فصل نهم: نتیجه‌گیری ۳۰۷

تصاویر ۳۱۳

منابع و مآخذ ۳۴۱

www.ketab.ir

پیشگفتار مؤلف

تاریخ، علم سرگذشت و آئینه تمام‌نمای بشر و جغرافیا، علم موقعیت و محل زندگی اوست.^۱ باشد که با فراگیری و درک هرچه بیشتر علوم پیش گفته، گذشته را به حال و آینده پیوند زنیم.

سپاسگزاری

این مجموعه را تقدیم می‌کنم به ارواح پدرم، مادرم و دوستان شهیدم.
تقدیر و تشکر از سرتیپ دکتر حسین ولی‌وند زمانی، فرمانده محترم دافوس آجا که کمک‌ها و حمایت‌های بیدریغ ایشان موجب دلگرمی و پشتیبانی اینجانب بوده است.
تقدیر و تشکر از سرتیپ دوم معهود بختیاری، استاد معظم و اندیشمند که در تشویق محقق برای انجام این کار علمی، تاثیر بسزائی داشتند.
تقدیر و تشکر از همسر و فرزندانم که با ایجاد آرامش، فضای خوبی را برای امر تحقیق به وجود آوردند.

نادر زندگی پُرفراز و فرود توام با خطر، پیروزی، شکست، فاجعه و مصیبت داشت. این سرباز جسور در تلاش بی‌وقفه خود به‌عنوان یک رزمنده گمنام، ایران را از اشغال بیگانگان آزاد کرد. محور تمرکز نادر در مقابله با متجاوزان، عثمانی‌ها بودند که همواره سرزمین‌های شمال غربی ایران را مورد تجاوز قرار می‌دادند. در این راستا هم او بود که مشهورترین و بزرگترین فرماندهان عثمانی را در میادین نبرد شکست داد. نادر پس از فتح هندوستان، تُرکمن‌ها و ازبک‌ها را در منطقه وسیع ماوراءالنهر و خوارزم در شرق دریای خزر، مطیع خود نمود و در ادامه با حضور در قفقاز شمالی و جنوبی، دست عثمانی‌ها را در آنجا کوتاه کرد. ارتشی را که نادر در سال ۱۱۲۰ ش برابر با ۱۷۴۲ م. در اختیار داشت، قدرتمندترین نیروی رزمی آن روزگار در پهنه گیتی بود. چنانکه پس از مرگ وی، سرداران آموزش دیده او که سال‌ها در کنارش فنون نظامی را آموخته بودند، همچون احمدخان ابدالی و... در افغانستان و گرجستان، حکومت‌های مستقل و پایداری را تشکیل دادند. نادر در اواخر عمر با دسیسه دشمنان داخلی و خارجی به جنون و بی‌رحمی مبتلا گردید و او را به حکمرانی مستبد تبدیل کرد که سرانجامی جز مرگ به دست افسران خود نداشت. زندگی پُرجوش و خروش نادر و نبوغ نظامی وی آنطور که باید و شاید در تاریخ نظامی جهان مطرح نشده است. اصولاً مورخین در مورد فرمانروایان مشرق زمین، به‌ویژه ایران، نگاه خوبی نداشته و عمدتاً آنها را افرادی منفعل، فاسد و یا حافظ منافع خودشان نام برده اند. پیروزی‌های شکفت‌انگیز نادر می‌توانست شکوه و عظمت اسطوره‌های غربی را از نظرها محو کند. به همین جهت مورخین اروپایی هرگز نادر را در حد و اندازه‌های واقعی خود در میادین نبرد ندیده‌اند. از آنجائی که اصولاً عوامل تأثیرگذار در نبردها و پیروزی‌ها، داشتن طرح، نقشه و روش‌های پیش‌بینی شده است، به همین سبب نادر در تمام جنگ‌ها با تمام وجود از همه تدابیر و راه‌کارها بهره می‌برد، به گونه‌ای که وی را به فردی کم‌نظیر، آگاه، با هوش، پیگیر، مصمم و قاطع در میان فرماندهان نظامی در طول تاریخ تبدیل نمود. نادر در مدت زمانی که در آریکه قدرت بود با استفاده از ویژگی‌های پیش گفته و انتخاب تاکتیک‌ها و روش‌های

ویژه، منحصر به فرد و کم سابقه توانست بر دشمنان خود و سرزمین آبا و اجدادیش غلبه کرده و توطئه‌های آنها را خنثی نماید. اعزام ایلچی برای ارزیابی و ارعاب دشمنان، استفاده از عناصر اطلاعاتی به منظور آگاهی از توان رزمی دشمن، بهره‌گیری از اصول غافلگیری و عملیات روانی، انجام اقداماتی چون استتار، پوشش و اختفاء، حفاظت از اطلاعات رزمی و توجه به امر روحیه، رفاه و تهیج نیروها در زمان جنگ، از جمله اقدامات بارز و با اهمیت نادر بود که سرنوشت جنگ‌ها را به نفع او تغییر می‌داد. بنیان تحقیقی این کتاب بر اساس منابع تاریخی و بهره‌گیری از روش توصیفی - تحلیلی بوده و در این راه، محقق کنجکاوانه در پی یافتن راهکارها و تدابیر جنگی نادر، بررسی و چگونگی اجرای آنها از دیدگاه آئین رزمی، تلاش کرده است تا روش‌های مذکور را برشماری، آشکار و برای استفاده علاقمندان و نسل‌های بعد و جویندگان حقایق تاریخی ثبت و ضبط نماید.

تشکیل دولت افشار، به دنبال هرج و مرج های ناشی از سقوط سلسله صفویه، از تحولات مهم تاریخ ایران شمرده می شود. در نتیجه قدرت یابی نادرشاه افشار، ایران دوباره اتحاد لازم را در مقطعی خاص به دست آورد و انسجام و یکپارچگی خود را حفظ نمود.

ایلات مختلف، به ویژه ایل قراچورلو ساکن در خراسان، بازوی اصلی نادرشاه در به دست آوردن موفقیت های مختلف در عرصه های داخلی و خارجی بودند.

در تاریخ سراسر حادثه و پرفرازونشیب ایران زمین، نام نادرشاه افشار همواره به عنوان یکی از شخصیت های تأثیرگذار می درخشد.

نادر در بدو امر، در خدمت تهماسب دوم صفوی درآمد و در ادامه، با تشکیل سلسله افشاریه، در اکثر میادین نبرد داخلی و خارجی پیروز شد. موفقیت هایی که عمدتاً مرهون نبوغ، جدیت، تلاش، خستگی ناپذیر، نظارت مستقیم، تدابیر قابل توجه، اجرای ترفندهای مختلف نظامی و هوش سرشار او بود.

نادر با اجرای تاکتیک های مختلف در صحنه های نبرد، توانست حکام داخلی و عناصر یاغی و شورشی را سرکوب کرده و به مقابله با دشمنان خارجی بپردازد.

پیرامون زندگی نادرشاه افشار، چگونگی روش های جنگی او و سرنوشت وی، پژوهش های متعدد و قابل توجهی صورت گرفته که نمونه هایی از آنها، عبارت است از:

شعبانی (۱۳۸۹)

قدوسی (۱۳۸۷)

لارودی (۱۳۸۸)

آکسورثی (۱۳۹۵)

فلور (۱۳۶۸)

لکه هارت (۱۳۳۱)

قوزانلو (۱۳۰۹)

مینورسکی (۱۳۱۳)

رضازاده شفق (۱۳۸۹)

غلامرضای (۱۳۹۶)

شایان ذکر است که از منظر نظامی و آکادمیک، هیچ‌یک از پژوهشگران به این وقایع مهم تاریخی، به‌ویژه نبردهای سرنوشت‌ساز نادر، نپرداخته‌اند. به همین منظور، ضرورت پژوهشی متناسب با آموزه‌های روز را می‌طلبید.

در میان آثار محققین پیرامون زندگی و سرگذشت نادر، کتاب نادر پسر شمشیر، اثر نورالله لاروی (۱۳۹۳)، از جمله آثاری است که به‌خوبی روند رشد این سرباز شجاع، نبردها و فتوحات او را با استناد بر اسناد و مدارک مستدل و قوی، به رشته تحریر درآورده است. بر همین اساس، محقق سعی کرده است تا مشروح اتفاقات و حوادث تاریخی در این مورد را بیشتر با اثر پیش‌گفته، منطبق ساخته و در سیر بررسی‌ها، با آن هماهنگک باشد.

www.ketab.ir